

BİR DİNOZORUN HATIRA DEFTERİNDEN BOR'UN ARKA PLANI (ÖYKÜ 2)

Nazilli'de doğmuştu, orta okulu orada bitirdikten sonra İzmir Atatürk Lisesinde okudu, her dönem iftihar listesinde yer aldı ve 1959'da mezuniyetinden sonra MTA bursu ile B.Almanya'ya mineraloji öğrenimi için gönderildi, Meslek hocası Prof. Dr. Borchert Dünyaca tanınan bir otorite olarak aynı zamanda Türkiye'de MTA'nın danışmanıydı.

Bu çok başarılı öğrencisinin mezuniyetten sonra mutlaka doktora çalışması yapmasını istiyordu, MTA yönetimini ikna etti ve "Türkiye Mangan Yatakları" konulu doktora tezi başlatıldı. Bu başarılı öğrenci İsmet UZKUT her yaz döneminde Anadolu'da saha çalışmalarından topladığı örnekleri üniversite laboratuvarlarında tasnif edip değerlendirmeye başladı.

Bir gün Doğu Anadolu bölgesinde saha çalışmaları yaparken MTA'nın tahsis ettiği bir jip ile bir dağ yamacını döndüklerinde çapraz fişekli iki şaki yollarını keser, "bey sen bizimle geleceksin" diyerek İsmet'i alırlar. O arada "burada bekle ve 24 saat içinde benden bir haber alamazsan Emniyet'i haberdar et" der İsmet şoförüne. 2-3 saatlik bir yürüyüşten sonra girişinde başka iki şakinin nöbet tuttuğu bir mağaraya ulaşırlar. İçeri girdiklerinde loş ortamda önce bir şey göremez İsmet, sonra gözleri uyum sağladığında mağaranın dip tarafında postlarla örtülü bir divanda heybetli bir şahsiyet görür, belki o'na o anda öyle gelmiştir.

"Korkuyor musun, bize doğruyu söyleyecek misin?" der heybetli adam.

Tabii ki korkuyorum, burası senin mekânın ve silahlı çok sayıda adamın var, ben ise yalnızım, ama ben zaten her zaman doğruyu söylerim.

"Bey sen buralarda altın arıyormuşsun ve bulmuşsun, yerini bize göstereceksin."

Son derece zeki ve yöre insanının psikolojisini de iyi bilen İsmet ne yaptığını, görevini, ülke ekonomisini filan anlatmaya başlar ders verir gibi. Anlattıkça, konuştuğukça korkusu ve heyecanı biraz yatışır gibi olur. Heybetli adam da ülke sorunlarına yabancı değildir, görüşlerini beyan etmeye başlar, değerlendirmeleri ve bilgi düzeyi şaşırtıcı oranda yüksektir. Güven ortamı oluşmuştur, hatta karşılıklı saygı duymaya başlarlar birbirlerine. Mağara içinde çepeçevre oturmakta olan silahlı adamlar hiç ses çıkarmadan bu sohbeti dinlemektedirler. Şaki başı bu heybetli adam "Tilki Selim, Sarı Selim" adıyla maruftur. İran, Türkiye, Irak, Suriye arasındaki kaçak koyun ticaretinde güvenliği sağlamakta ve payını almaktadır. 1967-68 dönemleri, TC Devleti'nin emniyet güçleri her halde ya buna göz yummuş ya da Tilki Selim'i ele geçirememiştir. Saatler süren sohbetin sonunda Tilki Selim, o iki adamına "Beyi aldığınız yere kadar güvenlik içinde götürün!" talimatını verir ve İsmet'in elini sıkar, başarılar diler.

İsmet, ayrıldığı yerde şoförün kendisini halâ beklemekte olduğunu görünce rahat bir nefes alır ve MTA kampına geri dönerler, bir iş günü böyle zayı olmuştur, ama ne gam, aydın bir eşkiya ile tanışmış olmaktan neredeyse mutludur.

İsmet ertesi yıl, 1969 yazı, gene sahaya çıkmak üzere Ankara'ya gelir. MTA Merkezinde hazırlıklar yapılırken öğle yemeği için şehir merkezinde vasat bir lokantada bir masada yalnızdır. Daha çorbayı içerken bir adam masa başına dikilir ve oturmak için izin ister, kendisini tanıtır, Türk Boraks Ltd. Şirketinin yetkili bir elemanıdır ve söze başlar.

"Biz 7 ayı sahada bor mineralleri işletme ruhsatları için başvurduk MTA'ya. İstihbaratımıza göre Değerlendirme Heyetine başkanlık yapacağımız, başvurumuzu aynen onaylarsanız Ankara'da beğendiğiniz bir daireyi size hediye etme kararı aldık."

Türk Boraks şirketinin sermayesi tamamen İngiliz kökenlidir, o tarihlerde maden ruhsat başvuruları MTA'ya yapılmaktadır, MTA da sahaları gerekli incelemeye tabi tuttuktan sonra değerlendirmektedir, yani pratikte Devlet adına nihai karar merciidir.

Dedik ya İsmet çok zeki ve dürüst bir insandır, gene doğruyu söyler, "İstihbaratınız yanlış, ben Almanya'da MTA bursu ile "Türkiye Mangan Yatakları" üzerine doktora çalışması yapmakta olan bir öğrenciyim" der, kısa sohbet

sonucunda gelen kişiyi ikna edip başından savar. Adam gider gitmez yemeğini bile tamamlamadan MTA Genel Müdürlüğü'nü bilgilendirmek üzere telefona koşar, tabii o zamanlar cep telefonları henüz icat edilmemişti. Bereket Almanya'daki üniversiteye doktora çalışması için bir ara gelmiş olan maden mühendisi Ziver ÖNCEL bey MTA 'da yetkili genel müdür muavinidir, hemen o'na ulaşır, başından geçen olayı aynen anlatır ve " aman abi bu işte bir bit yeniği var, en güvendiğin elemanlardan oluşturacağın ekiplerle başvuru sahalarında ciddi ve titiz prospeksiyon çalışmaları yaptır" diye önemle ricada bulunur ve ertesi gün gene Anadolu'nun ücra dağlarında araştırmalarına devam için ekibiyle yola çıkar.

Ziver bey konuyu ciddiyetle ele alır, dürüst uzmanlarla sahaların, gerekli sondajlar dahil, tam prospeksiyon çalışmalarını yaptırtır, rezerv hesaplamaları da tamamlanınca "aman Allah'ım, bu ne büyük nimet" dedirtecek sonuçlar ortaya çıkar. Başvurulan sahalarda toplam 600 Milyon ton kesin, 1 Milyar ton muhtemel rezerv tespiti yapılır, oysa firmanın beyanattı bunun binde biri bile değildir.

Bu Dünya'nın en büyük bor rezervidir, ve o tarihe kadar bilinen tüm Dünya bor yatakları toplam rezervinin % 70'inden daha fazladır.

Bir Hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurallarına aykırı hareket etmeden bu zenginlik kaynağına Türk Milleti nasıl sahip çıkacaktır, ne yapılabilir. Uzun ve gerilimli süreç yaşanmaya başlanır, sahaları kurtarmak için beyin fırtınaları yapılır.

MTA ve ETİBANK üst yönetimleri neredeyse her gün akşamları bir araya gelip çareler bulmaya çalışırlar. Etibank'da görevli mühendis bir çift de bu toplantılara davetlidir, kimya mühendisi olan hanımefendi ruhsatlara ne için başvurulduğunu sorar ve " bor tuzları için" yanıtını alınca biz de yarın erkenden aynı sahalarında sodyum ve kalsiyum tuzları için başvuralım, çünkü kimyasal terminolojide bu tanımlama daha geniş kapsamlıdır ve bu elementlerin bor ile bileşiklerini de içerir" mealinde bir öneride bulunur ve kabul görür.

Ertesi gün başvuru yapıldığında 7 sahanın büyük rezervli olan 3'ü için geç kalındığı, zira firmanın bu sahalarında sodyum, kalsiyum tuzları için daha erken yeni bir müracaatta bulunduğu ortaya çıkar, hiç değilse kalan 4 saha ETİBANK'a intikal ettirilir. Olay gerçekten böyle midir, bir takım farklılıklar var mıdır, bunu çalışmaların içinde

bulunanlar tabii ki daha iyi bilirler, hayatta olanlar lütfen gerçekleri aydınlatmak için ışık tutsunlar.

Daha sonraları rahmetli Bülent Ecevit'in de konuyu sahiplenmesi sonucu "Türk Borları" için özel bir yasa düzenlemesi gerçekleştirilir ve bor yataklarının ruhsatları tamamen Etibank'a tahsis edilir.

Başbakan Demirel'in SSCB ile yaptığı ekonomik paket antlaşması çerçevesinde Bandırma'da bor tuzları işleme (zenginleştirme) tesisleri ve hidrojen-peroksid fabrikası, Aliağa Petrol Rafinerisi, İskenderun Demir-Çelik ve Seydişehir Alüminyum Entegre Tesisleri gibi yatırımlar Sovyet finans ve teknik yardımı ile gerçekleştirilir. Tabii ki bazıları da "niçin batılı dostlarımız bu konularda bize SSCB'nin verdiği desteği vermek istemediler" diye düş kırıklığı yaşadılar, bazıları da SSCB teknolojisini kötülediler. Bu tesisler 40 yıldan beri ekonomimize başarıyla değer kattılar.

İsmet Uzkut MTA'da bir süre çalıştıktan sonra Yönetimin izni ile İzmir 9-Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü, zamanla profesör oldu, Ege Bölgesinde çeşitli maden yataklarının (altın, nikel, bakır v.d.) keşfinde hizmetler verdi, bu arada "Fakülte Yönetimine öğrenci temsilcilerini de alsak iyi olur" önerisi yüzünden mimlendi ve bazı iftiralar ya da yanlış değerlendirmeler sonucu bir yıl kadar tutuklu kaldı, sonunda beraat etti. Artık kırılmıştı, benim vatanıma nasıl bir zararım oldu ki bunlar başıma geldi diye derin bir keder ortamına düştüğünü tahmin etmek zor değil, nitekim beyin tümörü teşhisi ile son yılını hastanede geçirdi, 2011'de vefatından sonra vasiyeti gereği Manisa'da toprağa verildi, nur içinde yatsın, mekânı cennet olsun.

Yazan:

Kulağı Kelaynak Kuşu küpeli bir Dinozor